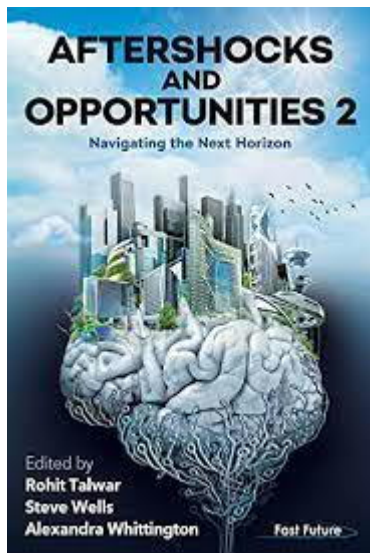

KIRJA-ARVIO

Talwar, Rohit, Wells, Steve & Whittington, Alexandra (eds.) (2021): Aftershocks and Opportunities 2.0. Navigating the next horizon. Fast Futures Publishing. UK.

Sirkka Heinonen

Pandemian jälkijärityksiä ja mainingeista nousevia mahdollisuuksia

Rohit Talwar kumppaneineen on toimittanut ajan hermolla sykkivän, helppolukuisen antologian COVID-19-pandemian jälkipohdintoina. Tosin pandemia ei ole vielä mihinkään poistunut, mutta alkushokista on herätty miettimään sen aiheuttamia vaikutuksia ihmisiin ja yhteiskuntaan eri näkökulmista. Teos on jo toinen osa Fast Futuresin organisoimaa avoimen kutsun periaatteella toimivaa yhteisluovaa kirjoitusprosessia. Fast Futures on globaali ennakointialan 'sarjatoimija', joka järjestää konsulttina monenlaisia tilaisuuksia – keskusteluja, seminaareja, webinaareja, koulutusta – ja julkaisee ennakointia käsitteleviä kirjoja ja raportteja. Tavoitteena on tunnistaa keskeisiä muutoksen ajureita ja arvioida niiden vaikutuksia tulevaisuusmaisemaan niin yksilöiden ja yhdyskuntien kuin myös yritysten ja hallitusten tasolla. Organisaation keulahahmona on Rohit Talwar, joka on myös Millennium-hankkeen brittiläisen noodin johtaja. Fast Futuresin julkaisut ovat kohtuuhintaisia ja aiemmat raportit ovat käsitelleet laajasti tulevaisuuden avainaiheita kuten esimerkiksi tekoälyä ja digitalisaatiota.

Kirja koostuu johdannosta ja seitsemästä teema-alueesta, joita ovat 1) Talous ja yritysmaailma, 2) Globaali toimintaympäristö, 3) Seudullisen ja kansalliset tulevaisuudet, 4) Yhteiskunta ja elintyyli, 5) Sektoraaliset tulevaisuudet, 6) Innovaatiot ja teknologia, sekä 7) Tulevaisuuden viitekehykset. Kirja ei korvaa uutena painoksena aiempaa samannimistä julkaisua, vaan on tarkoitettu sen jatkoksi. Se on

syventävä kokoelma 37 tulevaisuudentutkijan tai tulevaisuusajattelun ajatuksista ja esityksistä ja sisältää luonteeltaan moniäänisen kirjon skenaarioita, provokaatioita, aloitteita sekä dystopioitakin. Kirjoittajakaarti edustaa 16 eri maata, mukana mm Grönlandi, Egypti, Argentiina, Australia, Kenia, Kreikka, Sveitsi, Iso-Britannia ja Yhdysvallat. Ilahduttavasti myös Suomi on edustettuna Max Stuckin skenaario-kirjoituksella käsitellen sitä, miltä Kiinan, Yhdysvaltojen ja Euroopan geopolitiikka näyttävät pandemian jälkeen. Stucki on Turun yliopiston tulevaisuudentutkimuksen kansainvälisen maisteriohjelmamme kasvatti.

Kirjan tavoitteena on paitsi antaa eväitä pandemian aiheuttamasta shokista selviytymiseen, kannustaa ja motivoida kaikkia osapuolia – yksittäisiä kansalaisia, kansalaisjärjestöjä, yrityksiä ja hallituksia – toimintaan paremman huomisen luomiseksi eri puolella maapalloa. Aikajänne kirjassa on varsin lyhyt tulevaisuudentutkimuksen näkökulmasta, vain 5-10 vuotta, mikä lienee varsinkin yrityksille mieluisaa ja käyttökelpoista ennakointimateriaalia. Teksti on myös juohevaa ja useimmat kirjoitukset ovat noin neljän sivun mittaisia puheenvuorotyyppejä tai esseitä.

Talwarin kirjoittamassa johdannossa punaisena lankana on kysymys: "Kuinka voimme navigoida kestäväällä polulla niiden moninaisten mahdollisuuksien ja riskien läpi, jotka saattavat nousta esiin pandemian jälkeisessä tulevaisuudessa?" Hän muistuttaa, että jatkuvan globaalin pandemian keskelläkin on tapahtunut innovaatioita ja positiivista kehitystä. Pakon sanalemana on pystytty jatkamaan toimintoja etänä, etenkin koulutuksessa ja työelämässä, mutta myös esimerkiksi terveydenhuollossa.

Ensimmäisessä teemassa " Talous ja yritysmaailma " on kirjoituksia muun muassa lohkoketjuista ja kryptotaloudesta, työnteon uusista malleista ja uusista johtajuuden taitovaatimuksista. Teemassa "Globaali toimintaympäristö" käsitellään pandemian geopolittisia, poliittisia ja sosio-ekonomisia vaikutuksia. Brett Pepler pohtii sitä, voiko kansanterveydellisenä kriisinä alkanut ja syveneviä taloudellisia vaikutuksia liikkeelle sysännyt pandemia olla uhka myös kansalliselle turvallisuudelle. Päättäjillä on tällöin kaksi aspektia punnittavanaan: kansallisten intressien huomioon ottaminen ja kansallisen vallan ilmentäminen näiden intressien edistämiseksi. Julkisen terveydenhuollon kustannukset ja valvonta/seuranta saavat todennäköisesti huomattavasti isomman jalansijan kansallisen turvallisuuden suunnittelussa. Useat hallitukset suuntaavat uudella tavalla pitkän aikavälin budjetointinsa ja alkavat suhtautua pandemiaan varautumiseen samalla pietetillä kuin terrorismiuhkaan. Pepler esittää neljä kansallisen turvallisuuden skenaariota, joissa akseleina ovat kansallisten intressien ilmaisu (kapeasta laajaan) ja kansallisen vallan asemointi kansainvälisessä vuorovaikutuksessa (skaalana 'valta jonkun yli' tai 'valta jonkun kanssa'). Skenaario 1 on *Toksinen nationalismi*, jossa kansalliset intressit on määritelty kapeasti ja kansallista valtaa käytetään muiden yli. Tämä muistuttaa tilannetta pandemian alkuvaiheissa, jolloin valtiot keskittyivät omaan turvallisuuteensa ja hyvinvointiinsa. Skenaario 2 on *Pragmaattinen nationalismi*, jossa kansalliset intressit on kapeat, mutta kansallista valtaa toteutetaan yhdessä muiden valtioiden kanssa. Yhteistoiminta muiden valtioiden kanssa ei kuitenkaan ole yksinomaan altruistista, vaan johtajat pyrkivät sillä ostamaan kotimaansa poliittista pääomaa voidessaan syyttää muita maita huonoista tuloksista turvallisuuden suhteen. Skenaario 3 *Jaettu turvattomuus*, jossa kansalliset intressit ovat määritellyt laajaksi ja kansallista valtaa käytetään yhdessä muiden kansainvälisten toimijoiden kanssa. Tässä skenaariossa paljastuu uuden normaalin julma totuus siitä, että yksikään valtio ei voi suojella omaa turvallisuuttaan yksin omilla toimillaan. Skenaario 4 on *Valistunut omaetu*, jossa kansalliset intressit on myös määritelty laajasti ja kansallista valtaa käytetään muiden hallitsemiseksi.

Tässä näkyy liikehdintä kohti maailmaa, jossa talouden globalisaation ylittää sekä pandemian että ilmastomuutoksen siivittämänä ympäristöasioiden globalisaatio. Hidasteena on populististen liikkeiden murentamana kansansuosio. Pepler haastaa lukijat miettimään sitä, kuinka uusi jaettu turvattomuuden tunne muokkaa kansallisen turvallisuuden prioriteetteja maailmassa, jossa jokainen valtio asettaa omat intressinsä etusijalle.

Teemassa "Seudulliset ja kansalliset tulevaisuudet" on muun muassa kiintoisa Leopold P. Mureithin kirjoitus pandemian jälkeisestä Afrikan tulevaisuuksista. Teemassa "Yhteiskunta ja elintyyli" on niin ikään Leland Shuppin esitys digitaalisen terveystieteen käyttöönotosta terveyden seurannassa. Hän nostaa esiin riskin kansalaisten polarisaatiosta rokotettuihin ("vaxxed") ja haavoittuviin rokottamattomiin ("anti-vaxxed"). Teemassa "Sektoraaliset tulevaisuudet" Boyd Cohen pohtii pandemian vaikutuksia liikkumisen globaaliin ekosysteemiin ja maalaillee liikkumiselle kolme erilaista tulevaisuuskuvaa Yhdysvalloissa, Euroopassa ja Aasiassa. Jälkimmäisessä tulevaisuuskuvassa korostuu teknologiavetoisuus ja joukkoliikenteen massiiviset investoinnit, mutta samalla niihin integroidut ihmisten liikkumisen seuranta- ja tunnistusjärjestelmät, joista mm Yuval Harari on varoittanut seurantalouden ilmiönä. Teemassa "Innovaatiot ja teknologia" José Cordeiro näkee kriisin tekno-optimistisesti mahdollisuutena ja uuden renessanssin katalysaattorina. Useimmat kirjoitukset tässä aihepiirissä keskittyvät digitaaliseen transformaatioon. Cathy Hackl porautuu pandemian vauhdittaman etäläsnäolon tilallisiin ulottuvuuksiin, kun kehkeytyvässä olevassa metaversumissa ihmiset ja 'koneet' eli teknologia robotteineen, avatareineen ja tekoälyineen jakavat samoja virtuaalisia tiloja. Tulevaisuuden 'viitekehyksiä' koskevassa loppuluvussa esitetään kolme käytännönläheistä kehikkoa, jotka voivat toimia eräänlaisina manuaaleina ja tarkistuslistoina. Siinä keskustellaan myös nopeasti vaikuttamaan nousevista avaintekniikoista ja esitetään lukijalle kriittisiä kysymyksiä pohdittavaksi.

Riskien, kriisien ja niistä selviytymisen näkökulmasta kirja on valikoiva puheenvuorokokoelma monista eri aiheista ja tulokulmista varautuen pandemian jälkeiseen aikaan. Teksteissä korostuu (kirjoittajille evästyksenä annettu) lyhyt aikatahtain 5-10 v. Tematiikasta puuttuu ideologioiden tai uskontojen tarkastelu lähes tyystin. Myöskin tekoälyn vähäinen tai liian ylimalkainen käsittely hieman ihmetyttää. Rinnakkaislukemistoksi voisin suositella Fareed Zakarian teosta *Ten Lessons for a post-pandemic world* (2020). Siinä kiinnitetään enemmän huomiota polarisaation uhkiin ja 'tiedon kriisiin' sekä siihen, millaiseksi maailma on muotoutumassa, ei vain pandemian takia, vaan meidän reaktioittemme pohjalta. Kriittisimpänä kommenttina Talwarin toimittamasta teoksesta voisi sanoa, että aiheet eivät ole mitenkään yllättäviä, täysin odottamattomienkin tapahtumien tai kehityskulkujen esittely olisi tuonut kokonaisuuteen lisää särmää. Kirjaa voi kyllä suositella eri näkökulmien ennakkoinnista kiinnostuneille ja ehkäpä juuri erityisesti sytykkeenä joidenkin teemojen tai ideoiden jatkopohdintoihin ja käytännön tekoihin.